

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

СТАВИЦЬКА АЛЛА ВАСИЛІВНА

УДК 339.13:316.32

**РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки та управління національним господарством Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Сардак Сергій Едуардович,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
Міністерства освіти і науки України,
в.о. завідувача кафедри економіки,
підприємництва та управління підприємствами

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Якубовський Сергій Олексійович,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин

кандидат економічних наук, доцент
Дугінець Ганна Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Захист дисертації відбудеться «29» березня 2019 року о 13 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розіслано « » лютого 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н. І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасна життєдіяльність людства визначально пов'язана з продукуванням інформації та комунікаціями, що здійснюються за рахунок використання пристроїв, обладнання та програмного забезпечення. Інформаційні технології постали складовою життя усієї цивілізованої частини суспільства і вже стосуються кожної людини, організації та держави. Стрибкоподібна динаміка розгортання науково-технічного прогресу та активізація інноваційних процесів обумовила утворення ринку інформаційних технологій, який, на відміну від інших класичних ринків наприкінці другого десятиріччя ХХІ століття, перманентно й динамічно трансформується внаслідок безпрецедентно швидкого оновлення асортименту товарів і послуг, складу покупців і продавців, а також суб'єктів ринкової інфраструктури.

Однак стрімка динаміка розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації сформувала наукову проблематику ідентифікації теоретичних і прикладних аспектів у контексті позитивістських загальноцивілізаційних імперативів. Суттєва модифікація суб'єктно-структурної кон'юнктури ринку, розширення його можливостей і поява негативних тенденцій в його розвитку потребує подальших досліджень. Тому висвітлення глобальних загроз і викликів разом з необхідністю розробки міжнародних, регіональних та національних регуляторних заходів розвитку світового ринку інформаційних технологій постає актуальним завданням наукового пошуку сьогодення.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних, методологічних та практичних засад розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації внесли вітчизняні науковці: О. В. Андрощук, О. С. Бабанін, С. В. Войтко, Л. М. Ганущак-Єфіменко, Н. І. Гончарненко, Д. В. Дубов, Г. В. Дугінець, О. А. Зінченко, О. С. Козловська, К. І. Ладиченко, А. Є. Литвин, Н. П. Мешко, Т. Ю. Морозова, Д. І. Олійник, О. М. Сазонець, С. Е. Сардак, В. І. Сідоров, К. М. Сокол, І. В. Тараненко, Г. С. Терлецька, В. В. Тронько, К. С. Шапошников, С. О. Якубовський та інші.

Аспекти формування та розвитку світового ринку інформаційних технологій розглядали зарубіжні фахівці: В. Агапов, А. Арутюнян, Н. Ашиш, В. Васильєв, Д. Вессет, А. Єфанов, П. Калянасундарам, М. Кастельс, К. Кондратьєв, В. Мамікін, І. Норенков, К. Рангар'ян, М. Селвам, М. Шеховцов та інші.

Аналізуючи наукові праці у сфері розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації, слід зазначити обмеженість уваги авторів щодо глобальної проблематики функціонування світового ІТ ринку, а також характеристиці окремих регіональних та національних ринків у загальній структурі світового ринку інформаційних технологій, їх переваг та недоліків й відповідного висвітлення економічних механізмів оптимізації їх розвитку, що і зумовило вибір та спрямованість теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у рамках науково-дослідних тем кафедри економіки та управління національним господарством факультету міжнародної економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: «Шляхи адаптації національної економіки до глобалізаційних викликів та забезпечення імперативу соціалізації»

(номер державної реєстрації 0114U000194), у межах якої автором досліджено і виявлено сфери й напрями інтелектуалізації та інформатизації національних економік; «Глобальні проблеми, загрози та виклики економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003356), де особисто автором визначено динаміку і проблематику світового ринку інформаційних технологій та запропоновано заходи подолання глобальних й регіональних деструкцій в його розвитку (довідка № 81-904-29 від 17.10.2018 р.)

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретична концептуалізація і практичне удосконалення науково-методичних основ розвитку світового ринку інформаційних технологій у процесі його генези й обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо дієвих регуляторних національних політик і їх адаптації до сучасних глобальних тенденцій.

Для досягнення поставленої мети та відповідно до логіки дисертаційного дослідження поставлено та вирішено такі завдання:

- дослідити науково-методичні основи розвитку та структуру світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації;
- визначити економіко-організаційні та регулюючі інструменти світового ринку інформаційних технологій;
- ідентифікувати особливості розвитку національних ринків інформаційних технологій у світовому інформаційному просторі;
- проаналізувати динаміку і проблематику розвитку світового ринку інформаційних технологій;
- здійснити компаративну оцінку національних ринків інформаційних технологій в межах світового ринку;
- визначити потенціал інформаційних технологій України в межах світового ринку;
- розкрити тенденції і перспективи розвитку світового ринку інформаційних технологій;
- розробити заходи подолання глобальних та регіональних диспропорцій розвитку національних ринків інформаційних технологій у межах світового інформаційного простору;
- запропонувати стратегічні напрями розвитку національного ринку інформаційних технологій України в умовах глобалізації.

Об'єктом дослідження є процеси формування, використання, розподілу та обміну інформаційних технологій.

Предметом дослідження є умови і фактори розвитку світового ринку інформаційних технологій та його регуляторний інструментарій в умовах глобалізації.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження і вирішення поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, які забезпечили достовірність отриманих результатів та висновків: історико-логічний (при дослідженні історії виникнення та формування інформаційних технологій: п. 1.1); описово-аналітичний та метод системного підходу (при трактуванні поняття «інформаційна технологія» за різними авторськими дефініціями: п. 1.1; при визначенні особливостей розвитку національних ринків інформаційних технологій у світовому інформаційному

просторі: п. 1.3.); методи спостереження, аналогій, кількісного та якісного порівняння і статистичний метод (при здійсненні аналізу стану та визначенні перспектив розвитку світового ринку інформаційних технологій: пп. 2.1, 3.1; при визначенні потенціалу ринку інформаційних технологій України: п. 2.3); методи системного підходу, абстрагування, аналізу, синтезу та ідеалізації (для визначення економіко-організаційних та регулюючих інструментів розвитку світового ринку інформаційних технологій: п. 1.2); метод факторного аналізу – при визначенні групи факторів, що впливають на розвиток світового та національного ринків інформаційних технологій: пп. 1.2, 1.3, 3.1); метод компаративної оцінки (для ідентифікації національних ринків інформаційних технологій в структурі світового ІТ ринку: п. 2.2); метод математичного аналізу (при дослідженні динаміки показників світового ринку інформаційних технологій за сегментарним розподілом: п. 2.1); кластерний аналіз та метод групувань, метод індексних спостережень (при визначенні подібностей та відмінностей розвитку національних та регіональних ринків інформаційних технологій: п. 2.2); метод графічного аналізу (при виявленні тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій та потенціалу українського ІТ ринку: пп. 2.1, 2.3); регресійний аналіз та прогнозування (для визначення характеру і перспектив подальшого розвитку світового ринку інформаційних технологій: п. 3.1); метод програмно-цільового підходу, уявного експерименту та обґрунтування, графічний метод (під час розробки заходів активізації розвитку світового ринку інформаційних технологій; подолання глобальних та регіональних диспропорцій розвитку національних ринків інформаційних технологій: пп. 3.1, 3.2, 3.3); економіко-математичного моделювання (під час розробки стратегічних напрямів розвитку світового та національного ринків інформаційних технологій України: пп. 3.1., 3.3); метод теоретичного узагальнення (при формулюванні висновків до розділів та загальних висновків).

Інформаційну базу дослідження склали: міжнародні документи у сфері інформаційних технологій; нормативно-правові акти міжнародної та національної належності у сфері інформаційних технологій; офіційні статистичні та інформаційні дані Світової організації торгівлі, Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародного союзу електрозв'язку, Міжнародного телекомунікаційного союзу, а також органів державної влади країн; статистично-довідкові звіти ІТ компаній; аналітичні й інформаційні матеріали науково-практичних конференцій; монографії та наукові статті; матеріали інтернет-ресурсів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у концептуальному розв'язанні наукового завдання практичного удосконалення науково-методичних основ розвитку світового ринку інформаційних технологій у процесі його генези в умовах глобалізації. Найбільш суттєві наукові результати, що розкривають особистий внесок автора та характеризують наукову новизну роботи, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено авторську модель розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації, у якій визначено прогнозований рівень доходу від реалізації валових інвестицій в інформаційні технології, під впливом факторних показників (державні витрати на купівлю товарів та послуг, чистий експорт ІТ, особисті споживчі витрати), використання якої дає можливість виявити ступінь

впливу та взаємозв'язку ВВП країни з рівнем ефективності функціонування інформаційних технологій та спрогнозувати структуру участі груп країн на світовому ІТ ринку;

удосконалено:

- науково-методичний підхід дослідження структурних компонентів світового ринку інформаційних технологій на глобальному, макро-, мезо-, мікро- та особистісному рівнях: інституціональних суб'єктів та заходів регулювання їх діяльності, тенденцій і факторів, що впливають на розвиток; заходів подолання диспропорцій у функціонуванні світового ринку інформаційних технологій, використання якого забезпечує матричну ідентифікацію аспектів розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації, з одного боку – за загальними управлінськими рівнями, а з другого – за критеріальними характеристиками;

- науково-методичні основи формування нормативно-правового, організаційного та економічного забезпечення розвитку світового ринку інформаційних технологій, а саме запропоновано стратегічні напрями оптимізації функціональних дій регулюючих органів щодо інформаційного забезпечення, планування, прогнозування, програмування, контролю та регулювання від ситуативно-обумовлених до науково-обґрунтованих форм управлінського впливу в межах імперативів інтелектуалізації та інформатизації світогосподарського розвитку;

- концептуальні основи оптимізації розвитку світового, регіональних та національних ринків інформаційних технологій за рахунок трансформації теоретико-концептуальної моделі «потрійної спіралі» Г. Іцковича та Л. Лейдесдорфа шляхом уточнення структури трьох головних суб'єктоутворюючих елементів інноваційного розвитку (університетів, бізнесу, держави) та додання до них четвертого – асоціативних мережево-посередницьких структур, які при нерозвинутій ринковій інфраструктурі або кризових умовах, у певних країнах, можуть активізувати ринкову динаміку та забезпечити її позитивну сталість; доведено, що оптимізаційні заходи мають враховувати історично сформовані відмінності країн (за природними, технічними, економічними, соціальними та управлінськими параметрами) задля адаптації дієвих теоретичних і прикладних розробок, які зарекомендували себе в економічно розвинених країнах зі сталим ринковим середовищем, у країнах з трансформаційною економікою та в країнах, що розвиваються;

отримали подальшого розвитку:

- теоретичне обґрунтування визначення поняття «світовий ринок інформаційних технологій», який в економічному вимірі постає сукупністю транснаціоналізованих економічних відносин між продавцями та покупцями інформаційних продуктів і послуг, а також суб'єктів ринкової інфраструктури за управлінськими рівнями (на глобальному рівні координуються міжнародними організаціями, на макроекономічному рівні регулюються органами державної влади у межах національних нормативно-правових актів, на мезорівні регулюються галузевими асоціативними структурами та органами місцевого самоврядування, на мікрорівні керуються системами корпоративного управління, а на особистісному

рівні самостійно узгоджуються та здійснюються учасниками торговельних відносин);

- визначення проблематики розвитку світового ринку інформаційних технологій на глобальному рівні, макrorівні, мезорівні, мікрорівні та особистісному рівні та дієвих заходів щодо її мінімізації з ідентифікацією стратегічних напрямів оптимізації розвитку національних ринків інформаційних технологій;

- методичний підхід до дослідження тенденцій розвитку національних ринків інформаційних технологій в межах світового із виокремленням ситуаційно-впливаючих груп факторів внутрішньодержавного та зовнішньодержавного ринкового середовища та сценарно-стратегічних заходів розвитку: визначено можливі сценарії («Входження у світовий інформаційний простір», «Інтеграція в ІТ простір країн-членів ЄС», «Поглинання національного ринку інформаційних технологій світовим», «Заручник інформаційної експансії») та розроблено стратегії («Гарантований захист національних інтересів в інформаційній сфері», «Залучення та використання досвіду ЄС», «Патентування, ліцензування та брендування власних винаходів», «Протидія зовнішньому впливу на національний ринок інформаційних технологій») щодо забезпечення позитивного розвитку національних ринків інформаційних технологій у межах світового.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертаційного дослідження мають як теоретико-методичне, так і практичне значення, і полягають в тому, що теоретичні напрацювання, висновки та основний зміст роботи можуть знайти застосування при розробці навчальних програм і спеціалізованих курсів; можуть бути використані державними структурами, науковими та освітніми установами, міжнародними компаніями та національними підприємствами для ефективного та безпечного використання інформаційних технологій у своїй діяльності.

Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи впроваджено в практичну діяльність: Управління зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської обласної державної адміністрації в процесі розробки проектів регіонального розвитку на 2018-2020 роки (довідка № 11-316/0/98-18 від 03.04.2018 р.); Нікопольської районної державної адміністрації Дніпропетровської області щодо напрямів удосконалення механізму регулювання національного ринку інформаційних технологій України, визначення чинників позитивного та негативного впливу в процесі використання ІТ продуктів державними структурами під час підготовки та проведення інформаційних заходів для органів місцевого самоврядування (довідка № 01-19 від 02.02.2018 р.); Дніпропетровської торгово-промислової палати для надання практичної допомоги підприємцям під час використання інформаційних технологій на підприємствах в контексті забезпечення інформаційної безпеки (довідка № 0977 від 12.04.2018 р.); ГО «Асоціація Ноосфера» для оптимізації корпоративних бізнес-процесів (довідка № 1007 від 23.02.2018 р.); МПП «Агростроменерго» під час розробки стратегії розвитку компанії до 2020 рр. щодо переваг використання патентів, що належать підприємству, з точки зору захисту авторських прав у процесі експонування винаходів у мережі Інтернет (довідка № 11/18 від 11.04.2018 р.); Запорізького інституту економіки і інформаційних технологій у навчально-методичних матеріалах дисциплін «Міжнародний менеджмент інноваційної діяльності», «Міжнародні стратегії

економічного розвитку», «Глобальна економіка (довідка № 12/18 від 05.02.2018 р.); Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара у навчальному процесі під час формування навчальних програм, методичних розробок, проведення лекцій, практичних та семінарських занять із дисциплін «Економічний розвиток сучасної цивілізації», «Теорія міжнародних економічних відносин», «Державне регулювання економіки», «Міжнародні валютно-кредитні відносини» (довідка №89-903-789 від 17.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійно виконаного наукового дослідження. Наукові положення, висновки та розробки сформовано особисто автором та відтворюють його власні погляди. Розмежування авторських ідей від розробок інших авторів в основній частині дисертації здійснено завдяки посиланням та цитуванням. З наукових публікацій, які видані у співавторстві, в дисертації використано ті ідеї та рекомендації, які постають результатом особистої роботи здобувача. Внесок дисертанта в колективні праці конкретизовано у списку опублікованих праць.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і результати дослідження оприлюднені та обговорені на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії економічного розвитку України в умовах глобалізації» (26-27 березня 2015 року, м. Дніпропетровськ); International Scientific-Practical Conference «Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization» (January 29, 2016. Klaipeda, Baltija); Міжнародний семінар «Глобальні детермінанти світогосподарського розвитку» (14 квітня 2016 року, м. Дніпропетровськ); Всеукраїнська науково-практична конференція «Регулювання банківської діяльності, бізнесу та підприємництва: національна та міжнародна практика» (10 березня 2018 року, м. Одеса); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції в економіці та управлінні» (17 березня 2018 року, м. Запоріжжя); Всеукраїнська науково-практична конференція «Стратегічні напрями економічної та соціальної політики у ринкових умовах» (10 березня 2018 року, м. Київ.); Internatioanl Scientific-Practical Conference «Innovation Management in Marketing: Modern Trends and Strategic Imperatives» (April 12-13, 2018, Poznan, Poland).

Публікації за темою дисертації. Основні положення і результати дослідження опубліковано дисертантом самостійно й у співавторстві у 16 наукових працях, з них: 2 колективні монографії, 7 – у наукових фахових виданнях України, з яких 5 – у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних. Загальний обсяг опублікованих праць, що належить особисто автору, становить 6,4 друк.арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (200 найменування на 22 сторінках) та 14 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 274 сторінки друкованого тексту, із яких основний зміст роботи – 197 сторінок друкованого тексту, зокрема 20 таблиць і 34 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, об'єкт, предмет і основні завдання дисертації, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти розвитку світового ринку інформаційних технологій**» досліджено науково-методичні основи розвитку та структуру світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації; визначено економіко-організаційні та регулюючі інструменти світового ринку інформаційних технологій; ідентифіковано особливості розвитку національних ринків інформаційних технологій у світовому інформаційному просторі.

Сучасний світовий ринок інформаційних технологій є окремим сегментом світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, який у свою чергу складається із трьох сегментів: апаратне забезпечення, програмне забезпечення, ІТ послуги. Світовий ринок інформаційних технологій, як сукупність економічних відносин між споживачами та продавцями ІТ, продуктів і послуг, підтримується ринковою інфраструктурою із численними трудовими ресурсами, системами зв'язку, базами даних, базами знань та виробничим обладнанням, що функціонує завдяки застосуванню інформаційних технологій (рис. 1).

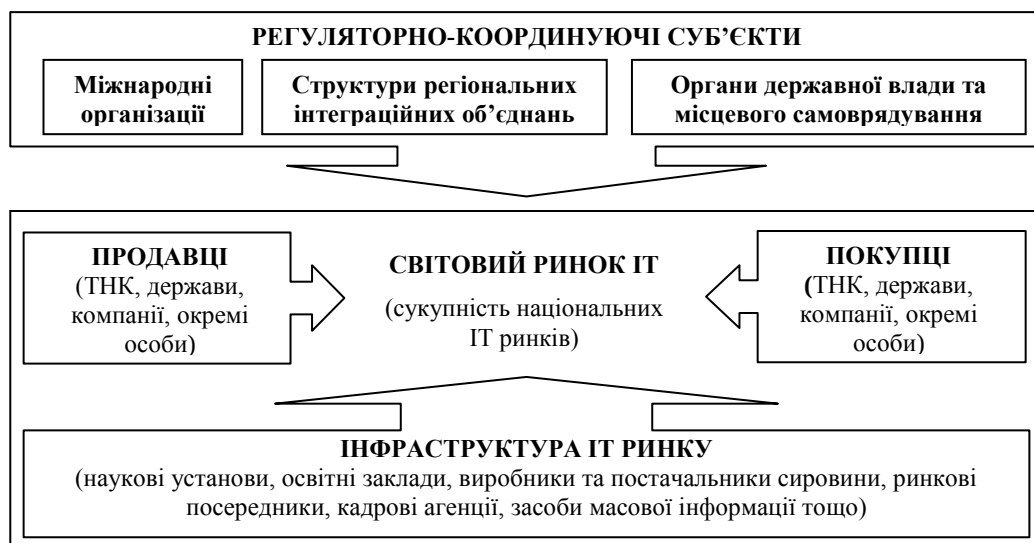

Рис. 1. Структура світового ринку інформаційних технологій*

* складено автором

Визначено, що сучасні процеси глобалізації, інтернаціоналізації та інформатизації надають світовому ринку інформаційних технологій нових рис: передача інформаційних продуктів на будь-яку відстань; інтерактивний режим роботи; інтегрованість з іншими ринками; прискорення зміни постачальників та покупців, а також процесів збору даних про них.

На основі проведеного аналізу теоретичних підходів до визначення дефініції «світовий ринок інформаційних технологій» автором уточнено його тлумачення та запропоновано розуміти як сукупність транснаціоналізованих економічних відносин між продавцями та покупцями інформаційних продуктів і послуг, а також суб'єктами ринкової інфраструктури, які на глобальному рівні координуються міжнародними організаціями, на макроекономічному рівні регулюються органами

державної влади у межах національних нормативно-правових актів, на мезорівні регулюються галузевими асоціативними структурами та органами місцевого самоврядування, на мікрорівні керуються системами корпоративного управління за допомогою внутрішньофірмового документообігу, а на особистісному рівні узгоджуються та здійснюються учасниками торговельних відносин. Автором визначено інституціональних суб'єктів регулювання світового ринку інформаційних технологій за узагальненими п'ятьма управлінськими рівнями: глобальний рівень, макрорівень, мезорівень, мікрорівень, особистісний рівень.

У ході дослідження ідентифіковано фактори, що впливають на розвиток світового ринку інформаційних технологій та зазначено, що визначальним інституціональним суб'єктом регулювання ринку інформаційних технологій є держава, оскільки внутрішньодержавне регулювання спрямоване на досягнення максимальної ефективності функціонування ринкових механізмів, що є можливим, насамперед, за рахунок уніфікації національних механізмів країн-учасниць світового ІТ ринку до міжнародних норм й стандартів. Однак, автором наголошується і на важливій регулюючій ролі глобальних інституціональних суб'єктів, оскільки у світовій економіці міжнародна договірна практика регулювання світових ринків є найбільш універсальною та загальноприйнятою для країн.

На основі дослідження особливостей функціонування національних ринків інформаційних технологій визначено моделі їх розвитку: західна модель (англосаксонська ліберальна модель, соціальна ринкова модель континентальної Європи), східна або азійська модель (японська модель, китайська модель, сингапурська модель), латиноамериканська та пострадянська моделі. Досліджено регуляторну політику національних ринків інформаційних технологій у межах світового інформаційного простору та запропоновано механізми інформаційного, організаційного, економічного та управлінського забезпечення національного ринку інформаційних технологій України.

Автором ідентифіковано суб'єкти регулювання національного ринку інформаційних технологій України за трьома рівнями: органи законодавчого забезпечення у сфері ІТ (Комітет ВР України з питань свободи слова та інформації, Комітет ВР України з питань інформатизації та інформаційних технологій); органи виконавчої влади у сфері ІТ (Державний комітет з телебачення та радіомовлення України, Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Агентство з питань електронного урядування); спеціалізовані регуляторні органи у сфері ІТ (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації).

Таким чином, дослідження стану розвитку світового ринку інформаційних технологій дозволило зробити висновок, що його структура визначає конфігурацію учасників, ефективність функціонування яких залежить від плідної взаємодії держав, бізнесу і суспільства, що стало науковим завданням для подальшого дослідження.

У другому розділі **«Сучасний стан розвитку світового ринку інформаційних технологій»** проаналізовано динаміку і проблематику розвитку світового ринку інформаційних технологій; здійснено компаративну оцінку

національних ринків інформаційних технологій в межах світового ринку; визначено потенціал інформаційних технологій України в межах світового ринку.

У ході дослідження автором виявлені фактори за управлінськими рівнями, що залежать від ступеню локалізації інформаційної технології, та визначено їх вплив на розвиток світового ринку інформаційних технологій. Глобальні можливості світового ринку інформаційних технологій дозволяють дійти висновку, що цей могутній ринок поглинає багато інших ринків товарів та послуг. Відсоток ІТ товарів від світового експорту коливається у межах 11-15% та світового імпорту у межах 13-15%, що демонструє стрімкий його розвиток на початку становлення та подальшу збалансованість. Світовий експорт інформаційних технологій має стрімку зростаючу тенденцію: у 2017 році світовий експорт ІТ товарів склав 519 млрд. дол. США. Щорічне зростання експорту відбувається на рівні 8-10%.

Автором встановлено, що оцінку стану розвитку світового ринку інформаційних технологій доцільно проводити не лише за показниками експортно-імпортних операцій, а й за індексними значеннями в динаміці, зокрема за індексом мережевої готовності, індексом розвитку ІКТ (IDI), індексом цифрової спроможності або цифрової перспективи (DOI), індексом цифрового доступу (DAI) або ІТУ, індексом інформаційного суспільства (ISI), оскільки останні складаються із композитних індикаторів та враховують індексні значення для сфери бізнесу, індивідуального споживання та держави.

За результатами проведеного індексного аналізу та ранжування країн виявлено, що розвинуті економіки Європи, Північної Америки, Східної Азії і Тихоокеанські країни відрізняються високими показниками індексів цифрових можливостей (0,45 і вище); за рівнем економічної доступності до інформаційних технологій першість в рейтингу займають Швейцарія (європейський ринок), Сінгапур (азійський ринок), США (американський ринок); за субіндексними компонентами індексу мережевої готовності визначено, що Сінгапур замає першу позицію. Також до групи лідерів віднесено такі європейські країни: Фінляндія, Швеція, Норвегія, Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія та Люксембург.

У ході дослідження зроблено висновок, що на розвиток світового ринку інформаційних технологій впливають рівень інформаційних та цифрових можливостей країн, ступінь розвитку та використання інформаційних технологій, наявність умов для розвитку інформаційних технологій, готовність громадян і управлінського апарату до їх використання та рівень використання у суспільному, комерційному та державному секторах.

На основі оцінки масштабів світового ринку інформаційних технологій, автором визначено проблематику його розвитку за п'ятьма рівнями: глобальним, макрорівнем, мезорівнем, мікрорівнем та особистісним рівнем, що дало можливість виявити як суспільну проблематику від функціонування світового ринку ІТ за відповідними рівнями, так і проблеми для його суб'єктів: концептуальна невизначеність ролі та наслідків використання ІТ товарів; нерівномірний географічний розподіл учасників ринку. Отже, доведено, що різний рівень розвитку ІТ індустрії в країнах обумовлює галузеві структурні диспропорції в поширенні та використанні інформаційних технологій.

Здійснена компаративна оцінка національних ринків інформаційних технологій на підставі індексного аналізу дозволила побудувати тренди світового

використання ІТ за регіонами світу. Автором виявлено, що в період 2012-2016 рр. конфігурація національних ІТ ринків у структурі світового ринку інформаційних технологій має наступне розташування: американський регіональний ринок займає свою нішу на 40%, з яких 28% належить саме США; активізувалося значення азійського ринку за рахунок Китаю (18%); 24% займають національні ринки країн Європи.

За результатами дослідження потенціалу ринку інформаційних технологій України визначено, що він характеризується активізацією використання ІТ продуктів, що підтверджується переважанням імпорту інформаційних технологій над експортом, причому обсяги зовнішньої торгівлі України інформаційними технологіями в динаміці за 2012-2017 рр. поступово знижувалися. Автором ідентифіковано негативні внутрішні фактори ринку інформаційних технологій України, якими є: політична криза; низька інвестиційна привабливість економічного середовища; порівняно з європейськими країнами, чисельність українських Інтернет-користувачів є меншою; тінізація фінансових операцій та праці на ринку інформаційних технологій; високий рівень «піратства» ІТ продуктів. Відповідні тенденції призводять до зниження експорту інформаційних технологій, а тому вимагають впровадження дієвих регуляторних механізмів для мінімізації негативних явищ.

Автором доведено, що розвиток світового ринку інформаційних технологій відбувається під впливом глобалізації, що створює перспективу зміни конфігурації його учасників. З'ясовано, що висока конкуренція на ньому, відсутність чітких меж між країнами з боку попиту та пропозиції формують тенденції подальшого його розширення, спонукаючи багато країн збільшувати витрати на розробку інноваційних інформаційних технологій з метою забезпечення національної конкурентоспроможності в умовах глобалізації, а також обумовлюють формування потужних ТНК.

За результатами оцінки рівня розвитку інформаційних технологій у різних країнах світу, встановлено, що існують регіональні диспропорції, і наголошено, що ідентифіковані тенденції і в подальшому породжуватимуть цифровий розрив між країнами. Тому нагальним питанням є необхідність впровадження інновацій та інвестицій для розвитку національних ринків інформаційних технологій, особливо в країнах-аутсайдерах, що позитивно та динамічно впливатиме на подальший розвиток всього світового ринку ІТ.

Таким чином, зроблено висновок, що вчасна ідентифікація проблематики функціонування світового ринку інформаційних технологій на всіх його рівнях і сегментах дозволяє розробити стратегічні напрями оптимізації його розвитку, що є передумовою необхідності подальшого з'ясування перспектив і розробки ефективних дієвих важелів регулювання світового ринку інформаційних технологій для усунення негативних наслідків глобальних та регіональних диспропорцій національних ринків ІТ.

У третьому розділі «**Стратегічні напрями оптимізації розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації**» визначено тенденції та перспективи розвитку світового ринку інформаційних технологій; розроблено заходи подолання глобальних та регіональних диспропорцій розвитку національних ринків інформаційних технологій у межах світового інформаційного простору;

запропоновано стратегічні напрями розвитку національного ринку інформаційних технологій України в умовах глобалізації.

Вплив глобалізації змінює і конфігурацію структуроутворюючих елементів світового ринку інформаційних технологій, посилюючи значимість інфраструктури всього ринку. Враховуючи відповідні тенденції, автором запропоновано концептуальну основу перспективного функціонування світового ринку інформаційних технологій, яка передбачає необхідність збільшення валових інвестицій в інформаційні технології у менш розвинених країнах, які за рахунок додаткових ресурсів матимуть можливість збільшити доходи від реалізації ІТ та охопити більшу частину ринку, що позитивно вплине на розвиток світового ринку інформаційних технологій в цілому.

З метою визначення подальших перспектив розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації з використанням методів групування, кореляційно-регресійного та індексного аналізу, застосовуючи пакет статистичних програм Statgraphics, автором здійснено кластеризацію країн за рівнем ВВП і встановлено тісноту зв'язку між виділеним результативним показником (ВВП) та факторними (валові інвестиції, державні витрати на купівлю товарів та послуг, чистий експорт ІТ, особисті споживчі витрати), що забезпечило об'єктивність подальших розрахунків та висновків: у першій групі країни мають активну динаміку нарощення рівню доходу від реалізації інформаційних технологій; у другій групі країн прогнозується менший вплив інвестиційного капіталу на розвиток інформаційних технологій, що майже не забезпечує нарощення рівня доходності у даній групі; у третій групі рівень доходу знижується внаслідок скорочення особистих споживчих витрат та низького рівня залучення валових інвестицій у розвиток інформаційних технологій; країни четвертої та п'ятої груп мають позитивну динаміку нарощення рівня ефективності функціонування та використання інформаційних технологій за рахунок усіх факторів.

Отже, авторська модель визначає прогнозований рівень доходу від реалізації валових інвестицій в інформаційні технології під впливом факторних показників, використання якої дає можливість виявити ступінь впливу та взаємозв'язку ВВП країни на рівень ефективності функціонування інформаційних технологій, спрогнозувати структуру участі груп країн на світовому ринку ІТ, що дало можливість визначити потенціальні можливості тих національних ІТ ринків, які в звичайних умовах не можуть динамічно розвиватися (табл. 1, рис. 2). За результатами проведених розрахунків встановлено, що ефективність використання інформаційних технологій в умовах глобалізації демонструватимуть групи країн 1 (особливо Китай, США, Японія, Німеччина, Велика Британія), 4 (особливо Данія, Ізраїль, Сінгапур, Малайзія, Філіппіни, Ірландія, Фінляндія) та 5 (особливо Україна, Словаччина, Білорусь, Болгарія, Словенія), причому такий результат відіграватиме особливе значення для активізації національних ринків саме груп країн 4 та 5. Нарощення вартості інформаційних технологій даних груп надасть значний поштовх до активізації як інформаційної індустрії даних країн, так і розширення зовнішньої торгівлі інформаційними технологіями на світовому ринку, що позитивно вплине на його подальший розвиток в умовах глобалізації.

Таблиця 1

Модель подальшого розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації

№	Характеристика групи	Математична модель	Прогнозне значення факторів на 2020 р.	Країни та рівень їх участі на світовому ІТ ринку
1	Країни з ВВП 18 трлн. дол. США - 1,8 трлн. дол. США	$I_z = \frac{I_x I_y}{I_t I_c}$ $I_x = \frac{x_1 y_0 t_0 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0}$	$I_z = 13,26$ $I_x = 8,35$ $I_y = 27,30$ $I_t = 2,75$ $I_c = 2,94$	Китай, США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Індія, Італія, Бразилія 33%
2	Країни з ВВП 1,5 трлн. дол. США - 1,1 трлн. дол. США	$I_y = \frac{x_0 y_1 t_0 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0}$ $I_t = \frac{x_0 y_0 t_1 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0}$	$I_z = 2,92$ $I_x = 8,92$ $I_y = 24,06$ $I_t = 4,62$ $I_c = 7,61$	Канада, Республіка Корея, Росія, Австралія, Іспанія, Мексика 15%
3	Країни з ВВП 0,9 трлн. дол. США - 0,36 трлн. дол. США	$I_c = \frac{x_0 y_0 t_0 c_1}{x_0 y_0 t_0 c_0}$ $\frac{z_1}{z_0} = \frac{x_1 y_0 t_0 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0} \times \frac{x_0 y_1 t_0 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0} \times \frac{x_0 y_0 t_1 c_0}{x_0 y_0 t_0 c_0} \times \frac{x_0 y_0 t_0 c_1}{x_0 y_0 t_0 c_0}$	$I_z = 3,19$ $I_x = 10,68$ $I_y = 11,99$ $I_t = 2,78$ $I_c = 4,89$	Індонезія, Нідерланди, Швейцарія, Аргентина, Швеція, Польща, Бельгія, Таїланд, Норвегія, Австрія, ОАЕ 21%
4	Країни з ВВП 0,3 трлн. дол. США - 0,1 трлн. дол. США		$I_z = 3,11$ $I_x = 0,40$ $I_y = 4,00$ $I_t = 0,44$ $I_c = 0,61$	Данія, Ізраїль, Сінгапур, Малайзія, Філіппіни, Ірландія, Фінляндія, Португалія, Греція, В'єтнам, Чехія, Румунія, Угорщина 16%
5	Країни з ВВП 100 млрд. дол. США - 20 млрд. дол. США		$I_z = 0,98$ $I_x = 0,34$ $I_y = 4,43$ $I_t = 2,69$ $I_c = 0,42$	Україна, Словаччина, Білорусь, Болгарія, Словенія, Бахрейн, Латвія, Естонія 15%

Примітка. I_z - індекс доходу на 1млн. дол. США нарощення вартості ІТ; I_x - індекс особистих споживчих витрат на 1 млн. дол. США нарощення вартості ІТ; I_y - індекс суми валових інвестицій на 1 млн. дол. США нарощення вартості ІТ; I_t - індекс суми державних витрат на 1 млн. дол. США нарощення вартості ІТ; I_c - індекс чистого експорту на 1 млн. дол. США нарощення вартості ІТ; x_0, y_0, t_0, c_0 - базові значення відповідних факторів; x_1, y_1, t_1, c_1 - значення відповідних факторів протягом 2017 року.

Прогнозований автором рівень участі країн першої групи становитиме 33%, 2 та 5 груп – 15%, 3 групи – 21%, 4 групи – 15%. Це пояснюється тим, що незважаючи на інтенсивний розвиток, дохід, одержуваний на 1 млн. дол. США ІТ, особливо у групах країн 4 та 5 обумовлений не нарощенням рівня інноваційного розвитку економік, а в основному за рахунок екстенсивності економічного розвитку.

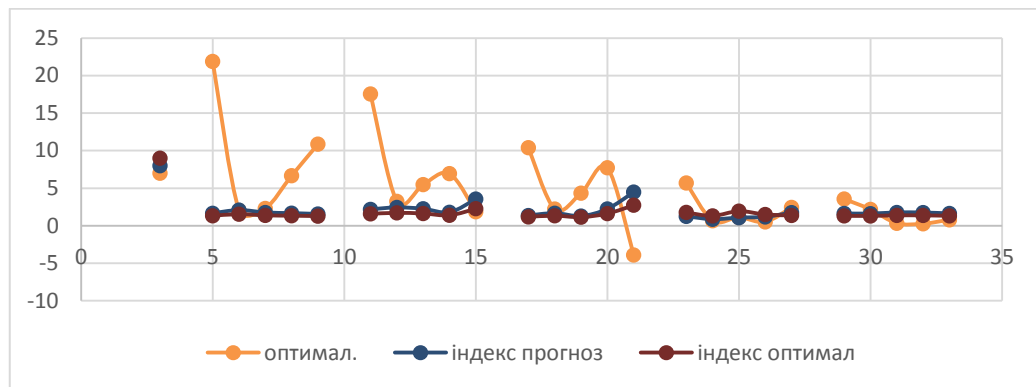

Рис. 2. Оптимальне та прогнозне значення індексів за групами країн на світовому ринку інформаційних технологій за 2016-2020 рр.*

* розроблено автором за даними UNCTAD

Автором акцентовано увагу на тому, що велика ємність та потенціал світового ринку інформаційних технологій створюють можливість ідентифікації заходів подолання диспропорцій в його розвитку за п'ятьма управлінськими рівнями: від посилення координаційної взаємодії міжнародних організацій та урядів держав в контексті мінімізації кіберзлочинності, до підвищення рівня освіченості у сфері використання інформаційних технологій та розкриття людського потенціалу, оскільки в багатьох країнах внаслідок збільшення масовості використання інформаційних технологій з'являється проблема браку кваліфікованого персоналу. Такі негативні явища можливо мінімізувати за рахунок активізації навчання ІТ фахівців, у тому числі на основі дистанційної освіти.

У процесі дослідження автором запропоновано заходи подолання ринкових диспропорцій на макrorівні на основі удосконалення національних політик інформатизації, забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав інтелектуальної власності; мезорівень передбачає розширення та оптимізацію систем галузево-регіональної взаємодії між владою, бізнесом та науково-освітніми закладами; на мікрорівні необхідна розробка або удосконалення корпоративних систем інформатизації. Враховуючи, що інтелектуалізація та інформатизація постають необхідною умовою розвитку національної економіки, у поточному періоді необхідно передбачити концептуальну перевагу у парадигмі національного розвитку та отримати належне забезпечення за рахунок раціонального виділення фінансових ресурсів на науку понад 2% й на освіту понад 5% ВВП, а також забезпечення зайнятості 75–80 % трудових ресурсів у сфері інтелектуальної праці.

Автором визначено ситуаційні фактори та за рахунок поглибленої ідентифікації та аналізу класичних компонентів матриці SWOT представлено можливі сценарії й стратегії щодо забезпечення позитивного розвитку національного ринку інформаційних технологій України (табл. 2). Зазначено, що гострою проблемою на українському ринку інформаційних технологій залишається не в повній мірі діючий механізм захисту та санкцій за порушення законодавства в інформаційній сфері.

Матриця SWOT-аналізу розвитку національного ринку інформаційних технологій України*

ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	Сильні сторони (Strengths): - активний розвиток і модернізація ІТ продуктів та ІТ послуг; - ІТ кооперація українських суб'єктів господарювання з іноземними партнерами; - інтенсивний розвиток ІТ індустрії (хмарні мережі, стартапи, дата-центри тощо); - індивідуальний підхід при розробці ІТ продукту (розширення систем ІТ замовлень); - попит на досвідчених українських ІТ спеціалістів (глобальне лідерство України у світовому ІТ аутсорсингу); - швидке зростання ІТ сектору.	Слабкі сторони (Weaknesses): - недорозвиненість ІТ законодавства України та його невідповідність світовим та європейським стандартам; - висока залежність українського ринку інформаційних технологій від світового ринку; - незахищеність ринку від світових кібератак та інформаційних загроз; - нерівномірність забезпечення ІТ продуктами та ІТ послугами у різних регіонах України; - непослідовна державна політика з регулювання національного ІТ ринку та вітчизняної ІТ індустрії.
Можливості (Opportunities): - провідні місця у ТОП світових ІТ лідерів за рахунок високого фахового рівня ІТ спеціалістів та інтелектуального капіталу; - розширення інноваційних можливостей за рахунок ІТ галузі; - формування інформаційної культури громадян; - модернізація вітчизняної ІТ освіти; - підвищення конкурентоспроможності українських компаній на світових ринках.	Сценарій № 1 «Входження у світовий інформаційний простір»: Україна як повноправний учасник із власною стратегією, із гарантованою системою національної безпеки інформаційної сфери. Стратегія № 1 «Гарантований захист національних інтересів в інформаційній сфері»: прийняття Інформаційного Кодексу України, створення спеціалізованого постійно діючого контролюючого органу у сфері ІТ, систематизація вітчизняної правової політики у сфері інформаційних технологій, постійний моніторинг з боку держави щодо використання ІТ бізнес структурами та державними організаціями.	Сценарій № 2 «Інтеграція в ІТ простір країн-членів ЄС». Стратегія № 2 «Залучення та використання досвіду ЄС»: консолідація та інтеграція українського ІТ ринку з ринком Євросоюзу відбуватиметься на підставі Угоди про Асоціацію з ЄС, безвізового режиму та використання переваг Зони вільної торгівлі з ЄС.
Загрози (Threats): - можливість зростання залежності від іноземної ІТ продукції та діяльності міжнародних корпорацій; - активізація кіберзлочинності у випадку відсутності виваженої та чіткої державної політики у сфері ІТ; - серйозні загрози в інформаційній безпеці держави у разі незахищеності інформаційного простору України.	Сценарій № 3 «Поглинання національного ринку інформаційних технологій світовим». Стратегія № 3 «Патентування, ліцензування та брендування власних винаходів»: доцільно кооперуватися із стратегічними партнерами, але патентувати власні винаходи в процесі створення ІТ продукту, тобто бути частиною бренду.	Сценарій № 4 «Заручник інформаційної експансії». Стратегія № 4 «Протидія зовнішньому впливу на національний ринок інформаційних технологій»: використання міжнародних фінансових програм для покращення ІТ сфери, поширення державного контролю за обігом ІТ продуктів.

* авторська розробка

Запропоновано концептуальні основи оптимізації розвитку світового, регіональних та національних ринків інформаційних технологій за рахунок трансформації теоретико-концептуальної моделі «потрійної спіралі» Г. Іцковича та Л. Лейдесдорфа шляхом уточнення структури трьох головних суб'єктоутворюючих елементів інноваційного розвитку (університетів, бізнесу, держави) та додання до них четвертого – асоціативних мережево-посередницьких структур, які при нерозвинутій ринковій інфраструктурі або кризових умовах, у певних країнах, можуть активізувати ринкову динаміку та забезпечити її позитивну сталість; доведено, що оптимізаційні заходи мають враховувати історично сформовані

відмінності країн (за природними, технічними, економічними, соціальними та управлінськими параметрами) задля адаптації дієвих теоретичних і прикладних розробок, які зарекомендували себе в економічно розвинених країнах зі сталим ринковим середовищем, у країнах з трансформаційною економікою та в країнах, що розвиваються

У ході дослідження удосконалено методичний підхід до оцінки розвитку національного ринку інформаційних технологій, а саме з метою з'ясування ступеню використання інформаційних технологій в Україні автором розроблено «коефіцієнт ІТ проникнення», який визначає покриття усіх сегментів ринку саме споживачами з точки зору їх економічної активності, яка надає можливість придбати ІТ продукт, та представлено його розрахунки в динаміці. Даний коефіцієнт може використовуватися і для інших країн як показник оцінки національної системи індикаторів.

З метою активізації розвитку ринку інформаційних технологій України автором обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо дієвих регуляторних національних політик і їх адаптації до сучасних глобальних тенденцій, а саме: запропоновано вдосконалити структуру регулюючих інституцій національного ринку інформаційних технологій України за рахунок введення нового спеціалізованого органу із широким спектром контрольно-наглядових функцій та можливістю ініціювання відповідальності за порушення законодавства у сфері ІТ: можливість створення структурних підрозділів спеціалізованого органу у всіх територіальних одиницях України (областях та містах районного значення), які будуть наділені функціями унормування способів купівлі, використання та розширення ІТ продуктів та послуг, особливим контрольним механізмом розповсюдження інформаційних технологій для приватного сектору (важливо для особистісного рівня).

Таким чином, запропоновані науково-практичні рекомендації регуляторної національної політики України можуть виступати підґрунтям удосконалення національних інформаційних політик інших країн-учасниць світового ринку інформаційних технологій, від дієвості реалізації яких залежатимуть подальші можливості як покупців, так і продавців ІТ продуктів, та ефективність функціонування світового ринку інформаційних технологій в цілому, а використання розроблених автором сценарно-стратегічних заходів модернізації національних ринків ІТ забезпечить подальший динамічний розвиток світового ринку інформаційних технологій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі досліджено умови і фактори розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації та запропоновано напрями оптимізації розвитку ринків інформаційних технологій на засадах розробки науково-методичних основ інформаційного й організаційного забезпечення. У результаті проведеного дослідження зроблено наступні висновки.

1. На основі проведеного дослідження науково-методичних основ розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації ідентифіковано, що його структурний розподіл представлений трьома сегментами: апаратне

забезпечення, програмне забезпечення, ІТ послуги. Автором уточнено наукову дефініцію «світовий ринок інформаційних технологій» та запропоновано авторське тлумачення даного терміну як сукупність транснаціоналізованих економічних відносин між продавцями та покупцями інформаційних продуктів і послуг, а також суб'єктами ринкової інфраструктури, які на глобальному рівні координуються міжнародними організаціями, на макроекономічному рівні регулюються органами державної влади у межах національних нормативно-правових актів, на мезорівні регулюються галузевими асоціативними структурами та органами місцевого самоврядування, на мікрорівні керуються системами корпоративного управління за допомогою внутрішньофірмового документообігу, а на особистісному рівні узгоджуються та здійснюються учасниками торгівельних відносин.

2. Визначено, що основу економіко-організаційного та регулюючого інструментарію світового ринку інформаційних технологій складають норми національного та міжнародного права, в якому регулюючі інструменти розвитку національних ринків інформаційних технологій можуть значно відрізнятися. Підкреслена визначальна роль держави як інституціонального суб'єкту регулювання світового ринку інформаційних технологій, оскільки внутрішньодержавне регулювання спрямоване на досягнення максимальної ефективності функціонування ринкових механізмів. У свою чергу, наголошується і на важливій регулюючій ролі глобальних інституціональних суб'єктів, оскільки у світовій економіці міжнародна договірна практика є більш універсальною та загальноприйнятою для країн. Інструменти регулювання згруповано автором за п'ятьма рівнями: особистісний, мікрорівень, мезорівень, макрорівень, глобальний рівень.

3. Дослідження розвитку національних ринків інформаційних технологій дало можливість ідентифікувати національні моделі ринків ІТ: західна модель (англосаксонська або ліберальна модель та модель континентальної Європи або соціальна ринкова); східна або азійська модель (японська модель, китайська модель, сингапурська модель), латиноамериканська модель; пострадянська модель. На основі аналізу теоретичних економічних, організаційних, управлінських та правових засад розвитку українського ринку інформаційних технологій визначено, що в Україні вже створено достатню законодавчу та регулюючу базу для здійснення державної інформаційної політики; ідентифіковано суб'єкти регулювання національного ринку інформаційних технологій України за трьома рівнями, але залишається проблема адаптації законодавства України в інформаційній сфері до нових умов суспільного розвитку, передусім пов'язаних з побудовою інформаційного суспільства, а також у недостатньо ефективних механізмах впровадження і реалізації законодавчих та підзаконних актів.

4. На підставі індексного аналізу виявлено, що на розвиток світового ринку інформаційних технологій впливають рівень інформаційних та цифрових можливостей країн, ступінь розвитку та використання інформаційних технологій, наявність умов для розвитку інформаційних технологій, готовність громадян і управлінського апарату до їх використання та рівень використання у суспільному, комерційному та державному секторах. У ході дослідження автором визначено фактори впливу на розвиток ринку за управлінськими рівнями.

За результатами ранжування країн встановлено групи лідерів у залежності від індексного значення: за рівнем економічної доступності до інформаційних

технологій першість в рейтингу займають Швейцарія (європейський ринок), Сінгапур (азійський ринок), США (американський ринок); за субіндексними компонентами індексу мережевої готовності визначено, що Сінгапур займає першу позицію. Також до групи лідерів віднесено такі європейські країни: Фінляндія, Швеція, Норвегія, Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія та Люксембург. Зроблено висновок, що розвинуті економіки Європи, Північної Америки, Східної Азії і Тихоокеанські країни відрізняються високими показниками індексів цифрових можливостей (0,45 і вище).

5. Проведена компаративна оцінка за період 2012-2016 рр. дозволила представити конфігурацію національних ринків ІТ у структурі світового, а саме: американський регіональний ринок займає свою нішу на 40%, з яких 28% належить саме США; активізувалося значення азійського ринку за рахунок Китаю (18%); 24% займають національні ринки країн Європи. За побудованими трендами світового використання інформаційних технологій за регіонами світу підкреслено роль американського, азійського та європейського ринків ІТ. Зазначено, що національні ринки інформаційних технологій доцільно аналізувати на підставі індексних показників. На основі індексу мережевої готовності, зокрема субіндексу «використання ІТ», здійснено групування національних ринків ІТ за регіональною ознакою та виявлено, що кожен ринок має свої особливості та потенціал: для європейських ринків характерне постійне значення індексу на рівні 4-5 індивідуального використання; для американських ринків значення держави більш вагоме; для азійського ринку більш притаманне індивідуальне використання ІТ.

6. За результатами дослідження виявлено, що за 2012-2017 рр. поступово знижувалися обсяги зовнішньої торгівлі України інформаційними технологіями, що негативно відображалось на потенціалі ринку. За рахунок переважання імпорту інформаційних технологій над експортом визначено, що на національному ринку ІТ спостерігається активізація використання ІТ продуктів. Автором ідентифіковано негативні внутрішні фактори ринку інформаційних технологій України, якими є: політична криза; низька інвестиційна привабливість економічного середовища; порівняно з європейськими країнами, чисельність українських Інтернет-користувачів є меншою; тінізація фінансових операцій та праці на ринку інформаційних технологій; високий рівень «піратства» ІТ продуктів. Зроблено висновок, що український ринок інформаційних технологій потребує додаткового інвестування для підвищення національної конкурентоспроможності ІТ сфери.

7. За результатами авторських досліджень сформовано прогнозну модель подальшого розвитку світового ринку інформаційних технологій, за якою виявлено динамічне зростання ринку на перспективу 2020 року, та рівень впливу факторних показників на показник доходу на 1 млн. дол. США при нарощуванні вартості інформаційних технологій. Визначено, що ефективність використання інформаційних технологій в умовах глобалізації демонструватимуть групи країн 1 (особливо Китай, США, Японія, Німеччина, Велика Британія), 4 (особливо Данія, Ізраїль, Сінгапур, Малайзія, Філіппіни, Ірландія, Фінляндія) та 5 (особливо Україна, Словаччина, Білорусь, Болгарія, Словенія), причому такий результат відіграватиме особливе значення для активізації національних ринків саме груп країн 4 та 5. Нарощення вартості інформаційних технологій даних груп надасть значний поштовх до активізації як інформаційної індустрії даних країн, так і розширення

зовнішньої торгівлі інформаційними технологіями на світовому ринку, що позитивно вплине на його подальший розвиток в умовах глобалізації.

8. У ході дослідження визначено, що головними глобальними диспропорціями, які впливають на розвиток національних ринків є: недостатня адаптація національних законодавств до міжнародного інформаційного права, що формує проблематику в незахищеному використанні ІТ; нестача та/або обмеженість ресурсів; недостатній рівень економічного розвитку країн. Враховуючи те, що регіональні диспропорції формуються у межах континентального, субконтинентального, макро- та мезо- середовища, а їх структурний зміст і роль для кожної країни є індивідуальним, розроблено заходи подолання глобальних та регіональних диспропорцій розвитку національних ринків інформаційних технологій, а саме запропоновано: на глобальному рівні – посилення координаційної взаємодії міжнародних організацій та урядів держав; на макrorівні – побудова та удосконалення національних політик інформатизації, забезпечення інформаційної безпеки та захисту інтелектуальної власності; на мезорівні – розширення та оптимізація систем галузево-регіональної взаємодії між владою, бізнесом та науково-освітніми закладами; на макrorівні – розробка та удосконалення корпоративних систем інформатизації; на особистісному рівні – підвищення освіченості у сфері використання інформаційних технологій та розкриття людського потенціалу.

9. За результатами аналізу автором сформульовано сценарно-стратегічні заходи, що позитивно впливатимуть на розвиток національного ринку інформаційних технологій України. Представлено наступні сценарії: «Входження у світовий інформаційно-технологічний простір», «Інтеграція в ІТ простір країн-членів ЄС», «Поглинання національного ринку інформаційних технологій світовим», «Заручник інформаційної експансії». На їх підставі сформовано стратегії, за допомогою яких можливе виконання зазначених сценаріїв, а саме: «Гарантований захист національних інтересів в інформаційній сфері», «Залучення та використання досвіду ЄС», «Патентування, ліцензування та брендування власних винаходів», «Протидія зовнішньому впливу на національний ринок інформаційних технологій».

З метою активізації розвитку ринку інформаційних технологій України автором обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо дієвих регуляторних національних політик і їх адаптації до сучасних глобальних тенденцій, а саме запропоновано введення нового спеціалізованого органу із широким спектром контрольно-наглядових функцій і можливістю ініціювання відповідальності за порушення законодавства у сфері ІТ.

Таким чином, отримані науково-практичні результати дослідження надають можливість розв'язання проблематики розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації та проектування прикладних механізмів оптимізації функціональної діяльності його учасників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, розділи в колективних монографіях:

1. Ставицька А.В., Самойленко А.О. Інтелектуалізаційна складова міжнародного руху людських ресурсів в умовах глобалізаційного розвитку // Проблеми та тенденції формування соціально-інноваційної політики сталого розвитку держави, регіонів, підприємств: колективна монографія. Національна металургійна академія. Дніпропетровськ: Пороги, 2014. С.196-208. (30,5 друк.арк., внесок співавторів 1,3 друк. арк.).

Особистий внесок здобувача: визначено значення інформатизації та інформаційних ресурсів у контексті інтелектуалізації людських ресурсів (0,8 д.а.).

2. Сардак С. Е., Ставицька А.В. Пріоритетні напрями та важелі розкриття соціально-економічного потенціалу держави в умовах глобалізації // Сучасна Україна в глобальному середовищі: стратегічні орієнтири економічного розвитку: колективна монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2015. С. 332 – 346. (31,8 друк. арк., співавторів 1,0 друк. арк.).

Особистий внесок здобувача: визначено роль, сферу й стратегічні напрями інтелектуалізації та інформатизації національної економіки в умовах глобалізації (0,4 друк.арк.).

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

3. Маркевич К.Л., Ставицька А.В. Особливості реалізації інвестиційної політики України на сучасному етапі // Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 2. Т. 3. С. 190-195. (0,6 друк. арк.)

Особистий внесок здобувача: запропоновано шляхи удосконалення державної інвестиційної політики України (0,3 друк.арк.).

4. Сардак С. Е., Ставицька А.В. Дослідження структури і тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій // Технологический аудит и резервы производства. 2015. № 4/5. С. 96-100. doi:10.15587/2312-8372.2015.47353. (Index Copernicus). (0,7 друк. арк.).

Особистий внесок здобувача: ідентифіковано структуру та ключові тенденції розвитку світового ринку інформаційних технологій (0,4 друк. арк.).

5. Ставицька А. В. Теоретичні засади економіко-правового регулювання світового ринку інформаційних технологій // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. Випуск 13. С. 35-38. (0,5 друк. арк.).

6. Ставицька А.В. Заходи подолання глобальних та регіональних деструкцій світового ринку інформаційних технологій // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 6(11). С. 15-18. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/11_2017/11_2017.pdf (0,4 друк. арк.).

7. Ставицька А. В. Оцінка позиціонування країн на світовому ринку інформаційних технологій: статистичні виміри індексного аналізу// Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 12(2). С. 126-130. (Index Copernicus). (0,5 друк. арк.).

8. Stavytska Alla Trends and prospects of optimization of the world information technology market development in globalization conditions // Економічний простір: збірник наукових праць. 2017. № 12. С. 24-33. (Index Copernicus). (0,6 друк. арк.).

9. Stavytska Alla Potential of information technologies of Ukraine in the world IT market // Економічний простір: збірник наукових праць. 2018. № 136. С. 66-77. (Index Copernicus). (0,75 друк. арк.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Ставицька А.В. Стратегія розвитку ринку інформаційних технологій в Україні // Стратегії економічного розвитку України в умовах глобалізації: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 26-27 березня 2015 року. Дніпропетровськ: ТОВ «ДГТ», 2015. Т1. С. 118-120. (0,25 друк. арк.)

11. Stavytska Alla Global economy and international economic relations // Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Proceedings of International Scientific-Practical Conference, January 29, 2016. Klaipeda: Baltija Publishing, 2016. P. 17-19. (0,25 друк. арк.)

12. Ставицька А.В. Економіко-правове регулювання світового ринку інформаційних технологій в контексті європейського співробітництва // Глобальні детермінанти світогосподарського розвитку: Матеріали міжнародного науково-практичного семінару 14 квітня 2016 року. Дніпропетровськ: Друкарня «Сова», 2016. С. 116-118. (0,25 друк. арк.)

13. Ставицька А.В. Роль інформаційних технологій в національній економіці України // Регулювання банківської діяльності, бізнесу та підприємництва: національна та міжнародна практика: Збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції 10 березня 2018 року. Одеса: ГО ЦЕДР, 2018. С. 5-7. (0,25 друк. арк.)

14. Ставицька А.В. Тенденції та проблематика позиціонування країн на світовому ринку інформаційних технологій // Сучасні тенденції в економіці та управлінні: Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції 17 березня 2018 року. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2018. С. 58-60 (0,25 друк. арк.).

15. Ставицька А.В. Інституціональні суб'єкти регулювання розвитку світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації // Стратегічні напрями економічної та соціальної політики у ринкових умовах: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції 10 березня 2018 року. Київ: ГО «Київський економічний науковий центр, 2018. С. 13-16 (0,25 друк. арк.).

16. Stavytska Alla Optimizational trends and prospects of the world information technology market development in globalization conditions // Innovation Management in Marketing: Modern Trends and Strategic Imperatives: Proceedings of International Scientific-Practical Conference, April 12-13, 2018. Poznan, Poland: WSPiA Publishing, 2018. P. 208-210. (0,25 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ставицька А.В. Розвиток світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини (Економічні науки). – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

Досліджено науково-методичні основи розвитку та структуру світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації; визначені економіко-організаційні та регулюючі інструменти світового ринку інформаційних технологій; ідентифіковано особливості розвитку національних ринків інформаційних технологій у світовому інформаційному просторі.

Проведено аналіз динаміки і проблематики розвитку світового ринку інформаційних технологій; здійснено компаративна оцінка національних ринків інформаційних технологій в межах світового ринку; визначено потенціал інформаційних технологій України в межах світового ринку.

Розкрито тенденції і перспективи розвитку світового ринку інформаційних технологій; розроблено заходи подолання глобальних та регіональних диспропорцій розвитку національних ринків інформаційних технологій у межах світового інформаційного простору; запропоновано стратегічні напрями розвитку національного ринку інформаційних технологій України в умовах глобалізації. Науково-практичні рекомендації виступають підґрунтям вдосконалення структури регулюючих інституцій національного ринку інформаційних технологій України за рахунок введення нового спеціалізованого органу із широким спектром контролюючо-наглядових функцій та можливістю ініціювання відповідальності за порушення законодавства у сфері ІТ.

Ключові слова: світовий ринок, інформаційні технології, глобалізація, апаратне забезпечення, програмне забезпечення, інформаційно-технологічні послуги, управлінський рівень.

ABSTRACT

Stavytska A.V. Development of the world information technology market in the conditions of globalization. – Qualification scientific paper as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics: Speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations (Economics). – Oles Honchar Dnipro National University the Ministry of Education and Science of Ukraine; V. N. Karazin Kharkiv National University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The research-methodical bases of development and structure of the world information technology market in the conditions of globalization are researched; economic-organizational and regulatory instruments of the world information technology market are defined; the peculiarities of development of national information technology markets in the world information space are identified.

The world information technology market, as a set of economic relationships between consumers and IT vendors, products and services, is supported by a market infrastructure with numerous labor resources, communications systems, databases, knowledge bases and production equipment that operates through the use of information technologies.

The dynamics and problems of the development of the world information technology market are analyzed; the comparative assessment of national IT markets within the global market is done; the potential of Ukraine information technology market within the world market is defined.

The tendencies and prospects of development of the world information technology market are revealed; measures to overcome global and regional disparities in the development of national information technology markets within the global information space are taken; the strategic directions of development of the national information technology market of Ukraine in the conditions of globalization are offered.

The model of the index analysis of the development of the world market of information technologies in the conditions of globalization is calculated and presented, and the forecast structure of the participation of countries in the world market of information technologies by the level of efficiency of functioning by 2020 at the expense of attracting 1 million dollars. US gross investment in information technology. Developed and substantiated measures to overcome global and regional disparities in the development of national markets for information technology.

The impact of globalization also changes the configuration of the structuring elements of the world information technology market, increasing the importance of the infrastructure of the entire market. Taking into account the relevant trends, the author proposes a conceptual basis for the future functioning of the world information technology market, which implies the need to increase gross investment in information technology in less developed countries, which, due to additional resources, will be able to increase revenues from IT implementation and cover the greater part of the market that will positively affect on the development of the world information technology market in general. The strategic directions of development of the national market of information technologies of Ukraine with the definition of four situational-influencing groups of factors of the domestic and foreign market environment and four scenario-strategic development measures are proposed.

Key words: world market, information technology, globalization, hardware, software, information technology services, management level.

СТАВИЦЬКА АЛЛА ВАСИЛІВНА

**РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 22.02.2019.
Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
Замовлення №_____.